УДК 378:613.955

РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

Корженко І.О.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Харків, Україна

Анотація. *У статті представлено аналіз результатів впровадження методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, що включає такі блоки: концептуальний, змістово-процесуальний та критеріально-оцінний. Результати експериментальної роботи доводять високу ефективність впровадженої методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій.*

Ключові слова: *здоров'язбережувальні технології, методична система підготовки, готовність майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій.*

Аннотация. *В статье представлен анализ результатов внедрения методической системы подготовки будущих учителей основ здоровья к применению здоровьесберегающих технологий в основной школе, включающей следующие блоки: концептуальный, содержательно-процессуальный и критериально-оценочный. Результаты экспериментальной работы доказывают высокую эффективность методической системы подготовки будущих учителей основ здоровья к применению здоровьесберегающих технологий.*

Ключевые слова: *здоровьесберегающие технологии, методическая система подготовки, готовность будущих учителей основ здоровья к применению здоровьесберегающих технологий.*

Abstract. *The article deals with the methodical system of training of future teachers of basics of health for using the healthkeeping technologies in the elementary school, which includes the following components: conceptual, content and procedure, criterion-evaluation. The results of experimental work shows high efficiency of the implemented system of methodical preparation of future teachers basics of health for using the healthkeeping technologies.*

Keywords: *health protecting technologies, system of methodical preparation, the readiness of future teachers to use health protecting technologies.*

Актуальність дослідження. Аналіз сучасної педагогічної практики в умовах загальноосвітніх навчальних закладів України засвідчує той факт, що більшість захворювань у дітей детермінована недоліками здійснення навчально-виховного процесу, що зумовлює об'єктивну потребу в підвищенні ефективності системи роботи вчителів щодо здоров'язбереження учнів. Дослідженням питання збереження здоров`я учнів в умовах освітнього закладу займалася низка авторів: Ю. Бойчук, М. Гончаренко, В. Горащук, В. Гриньова, І. Зязюн, О. Іонова, В. Кремень, В. Лозова, В. Оржеховська, І. Прокопенко, В. Сластьонін, С. Страшко, А. Троцько та інші. Стратегічні завдання щодо збереження здоров'я підростаючого покоління, спрямовані на реалізацію положень Конституції та відображені в низці вітчизняних документів, насамперед, у Законах України: «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту» тощо. Разом із тим теоретичні напрацювання учених, підтверджені експериментальними даними, отриманими у процесі дослідження, засвідчують, що питанням застосування здоров`язбережувальних технологій у процесі професійної підготовки вчителів основ здоров'я приділяється недостатня увага. Таким чином, реальна освітня практика вимагає розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів основ здоров`я до застосування здоров`язбережувальних технологій в основній школі.

Мета статті: аналіз результатів експерименту з впровадження методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров`язбережувальних технологій в основній школі.

Завдання:

1) визначити вихідний рівень готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі у контрольній та експериментальній групах покомпонентно;

2) дослідити ефективність впровадження у навчально-виховний процес методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

Виклад основного матеріалу. Експериментальна робота здійснювалася у три етапи (теоретико-пошуковий (2012-2013 рр.), дослідно-експериментальний (2013-2014 рр.), завершальний (2014-2015 рр.). Було проведено дослідження, до якого залучено 279 студентів класичного університету (Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна) та вищих педагогічних навчальних закладів (Інституту педагогіки та психології НПУ імені М.П. Драгоманова, Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди).

Педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) відбувався у природних умовах, не порушуючи логіки та ходу навчально-виховного процесу. Згідно з програмою експерименту було утворено експериментальну групу (141 особа), в якій у процесі професійно-педагогічної підготовки студентів цілеспрямовано реалізовувалась означена методична система і контрольну групу (138 осіб), де навчальна діяльність здійснювалася традиційно, при цьому групи утворювалися за випадковою вибіркою.

Констатувальний етап експерименту було зорієнтовано на аналіз сформованості структурних компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій

(ціннісно-мотиваційного, змістовно-операційного і рефлексивно-оцінного) [1] відповідно узагальнених критеріїв та показників, а також визначення рівня готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі (елементарний, достатній, високий). На **формувальному етапі** експерименту здійснювалося впровадження розробленої методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі в навчально-виховний процес, що передбачала засвоєння студентами експериментальної групи необхідних знань, умінь, навичок, напрацювання особистісних якостей на підготовчому, пізнавальному, практичному та аналітичному етапах [2]. **Контрольний етап** експерименту передбачав порівняння отриманих результатів контрольної та експериментальної груп, аналіз та оцінку отриманих результатів із метою їх коригування.

З метою визначення сформованості кожного компонента готовності використовувалась сукупність методів, які узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Структурні компоненти готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій та методики їх визначення

Компоненти готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі	**Методики дослідження**	**Завдання дослідження**
Мотиваційно-ціннісний	• Анкета «Інтерес до застосування здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі»; • методика Є. Фанталової «Рівень співвідношення «цінності» і «доступності»; • методика «Мотивація успіху та страх невдачі» (за А. Реан); • бесіди зі студентами, аналіз студентських творів.	Виявлення особистісного ставлення, інтересу студентів до проблем здоров'язбереження учнів; визначення сформованості мотивів, цілей, ціннісних установок, пізнавальної потреби до застосування здоров'язбережувальних технологій, якостей особистості.
Змістовно-операційний	• Картки для оцінки рівня сформованості змістовно-операційного компоненту готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі (аналіз і розв'язання конкретних педагогічних ситуацій); • методика для вивчення комунікативних та організаторських здібностей (методика КОЗ-2); • методика для вивчення рівня емпатії (методика «діагностика рівня емпатії за І. Юсуповим»); • індивідуальні бесіди, спостереження, різноманітні види творчих завдань.	Вивчення системи психолого-педагогічних знань, спеціальних умінь та навичок, особистісних якостей, необхідних для застосування здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі.

Рефлексивно-оцінний	• Тест на визначення рівня сформованості рефлексивного компонента готовності (за В. Метаєвою); • тест «Готовність до саморозвитку»; • різноманітні види творчих завдань.	Вивчення здатності до рефлексії, контролю, оцінювання, аналізу власної професійної діяльності, пов'язаної зі здоров'язбережувальною діяльністю.

Процес реалізації організаційно-педагогічної моделі складався з чотирьох етапів, які були між собою логічно пов'язані й підпорядковані загальній меті.

Так, *підготовчий етап* реалізації методичної системи формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій був спрямований на проведення детального аналізу навчальних планів і програм навчання студентів кафедри валеології Харківського національного університету, кафедри медико-біологічних і валеологічних основ охорони життя та здоров'я Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кафедри здоров'я людини та корекційної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, що засвідчило недостатність розробки науково-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі: навчальні плани і програми, навчальна література, дидактичні матеріали майже не відбивають специфіку вимог до майбутнього учителя основ здоров'я, діяльність якого має бути спрямована на збереження здоров'я суб'єктів навчально-виховного процесу. Підготовчий етап також передбачав вирішення наступних завдань: модифікація чинних програм валеологічних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки з розстановкою акцентів на питаннях застосування освітніх здоров'язбережувальних технологій із збереженням обсягу навчального навантаження, а саме: «Загальна валеологія», Вступ до спеціальності «Валеологія», «Психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Безпека життєдіяльності», «Діагностика і моніторинг рівня здоров'я», «Здоров'язберігаючі педагогічні технології», «Сучасні валеологічні технології (профілактичні, рекреаційні, реабілітаційні)», «Професійна педагогіка», «Основи педагогічної майстерності», «Охорона праці»; підготовка науково-методичного супроводу процесу формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій – навчально-методичного посібника для практичних занять з навчальної дисципліни «Загальна валеологія» (розділ «Основи фізичного здоров'я»), розробка лекції прес-конференції «Перспективи застосування здоров'язбережувальних технологій у сучасній школі», евристичних бесід «Пошук взаємозв'язків: здоровий учитель – здорові учні», «Здорова дитина – могутня Україна», ділової гри «Проведення уроку основ здоров'я із застосуванням здоров'язбережувальних технологій», проведення тренінгових занять за темою «Попередження факторів ризику хронічних неінфекційних захворювань» та ін., педагогічних ситуацій, комплексу практичних завдань для виконання їх у ході педагогічної практики, виконання студентами запропонованих творчих завдань для самостійної роботи, використання міжпредметних зв'язків. У якості завдань другого етапу процесу формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, *пізнавального*, визначено такі: розвиток і поглиблення мотивації, інтересу і ціннісного ставлення до збереження здоров'я учнів у навчальном-виховному процесі, формування професійних і особистісно-значущих якостей компетентного вчителя основ здоров'я, знань, умінь, навичок застосування здоров'язбережувальних технологій. Навчання на даному етапі орієнтоване на формування у майбутніх учителів основ здоров'я мотиваційно-ціннісного компоненту готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій. Метою третього етапу реалізації організаційно-педагогічної моделі формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій, *практичного*, є розвиток змістовно-операційного структурного компонента; четвертого етапу, *аналітичного* – подальший розвиток структурних компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій, особлива увага приділялася формуванню рефлексивно-оцінного компонента.

Критерієм ефективності формувального етапу експерименту була комплексна оцінка готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій. Основні показники, які підлягали діагностиці, відповідали компонентам структури готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

Узагальнені результати сформованості структурних компонентів готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій у контрольній та експериментальній групах наведені у наступних таблицях.

Таблиця 2.

Результати сформованості компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій у контрольній групі

Рівні готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі	Структурні компоненти готовності					
	Мотиваційно-ціннісний		Змістовно-операційний		Рефлексивно-оцінний	
	Конст. етап	Контр. етап	Конст. етап	Контр. етап	Конст. етап	Контр. етап
Елементарний	24	22	55	54	15	21
	17,4 %	16 %	40,0 %	39,0 %	11,0 %	16,0 %
Достатній	87	88	43	43	88	67
	63,0 %	63,7 %	31,0 %	31,0 %	64,0 %	65,7 %
Високий	27	28	40	41	35	50
	19,6 %	20,3 %	29,0 %	30 %	25,0 %	20,3 %

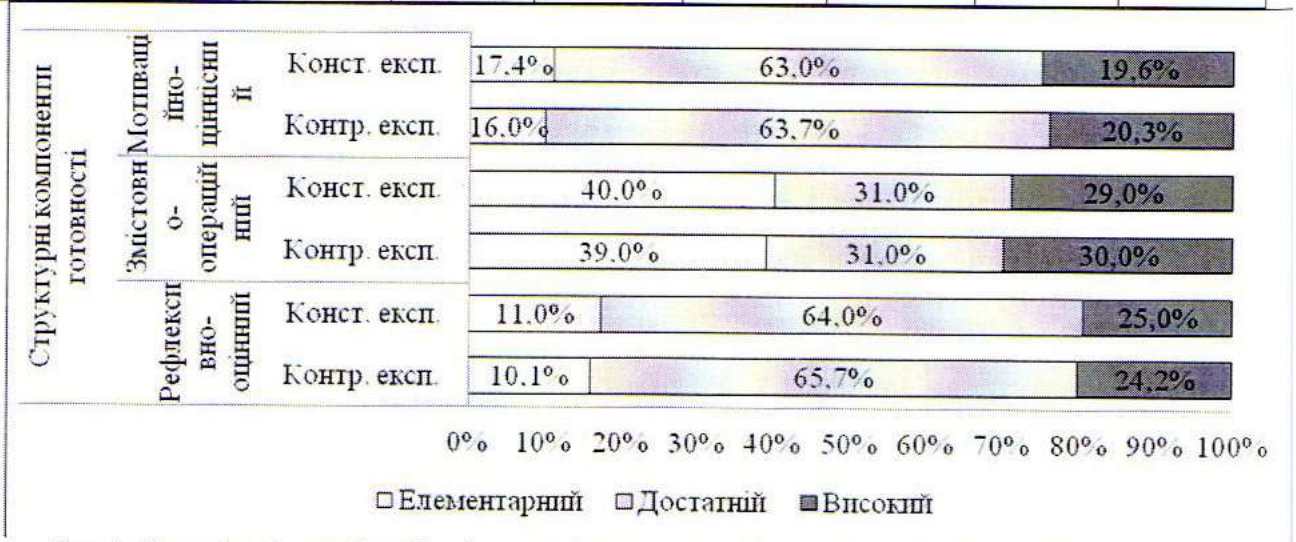

Рис. 1. Динаміка кількості майбутніх учителів основ здоров'я контрольної групи за сформованістю компонентів готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі

Узагальнення отриманих даних свідчить про те, що в контрольній групі, в якій навчання здійснювалось традиційно, відбулися несуттєві зміни у рівнях сформованості компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій.

Таблиця 3.

Результати сформованості компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій у експериментальній групі

Рівні готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі	Структурні компоненти готовності					
	Мотиваційно-ціннісний		Змістовно-операційний		Рефлексивно-оцінний	
	Конст. експ.	Контр. експ.	Конст. експ.	Контр. експ.	Конст. експ.	Контр. експ.
Елементарний	30	14	51	35	39	16
	21,0 %	10,0 %	36,2	24,8	28,0	11,3
Достатній	83	79	48	54	69	79
	59,0	56,0 %	34,0 %	38,4 %	49,0 %	56,0 %
Високий	28	48	42	52	33	46
	20,0 %	34 %	29,8 %	36,8 %	23,0 %	32,7 %

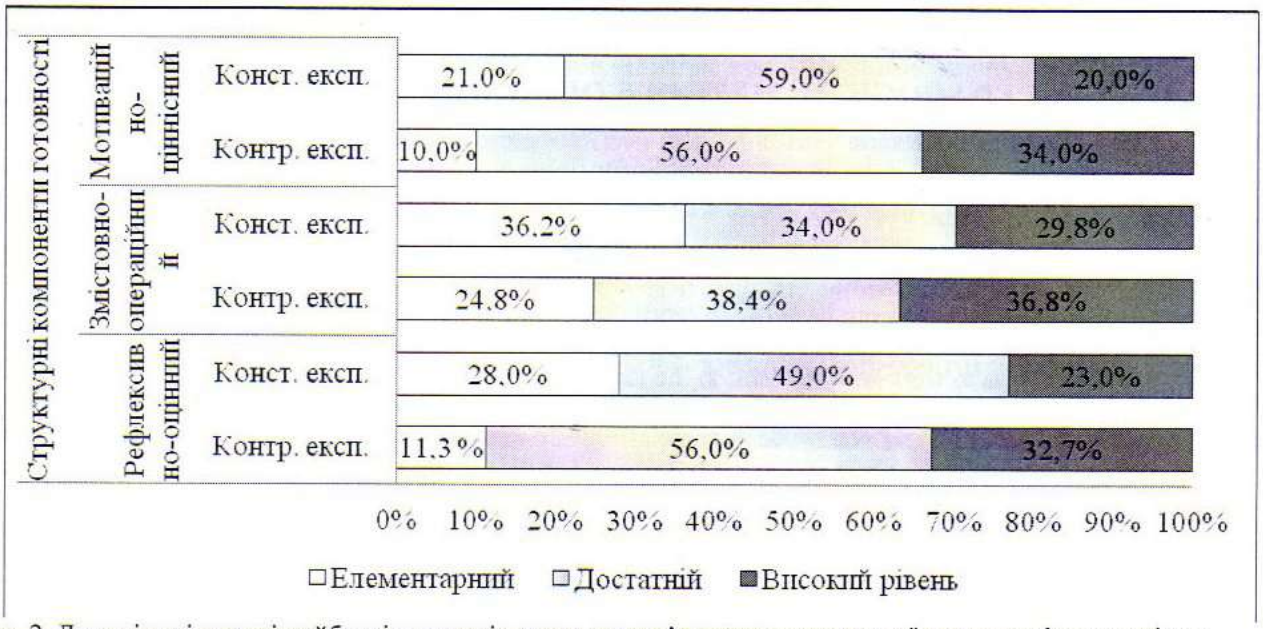

Рис. 2. Динаміка кількості майбутніх учителів основ здоров'я експериментальної групи за сформованістю компонентів готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі

Аналіз отриманих даних свідчить про те, що на відміну від контрольної, в експериментальній групі спостерігалася динаміка показників сформованості всіх компонентів готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі. Так, кількість студентів з елементарним рівнем сформованості мотиваційно-ціннісного компонента знизилася на 11 %, з достатнім рівнем – на 3 %, в той час як з високим рівнем підвищилась на 14 %. Згідно з результатами вивчення сформованості змістовно-операційного компонента готовності в експериментальній групі кількість студентів з елементарним рівнем сформованості зазначеного компонента готовності зменшилась на 11,4 %, у той же час кількість студентів з достатнім та високим рівнем готовності збільшилась на 4,4 та 7,0 % відповідно. Аналізуючи рівень сформованості рефлексивно-оцінного компонента готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, можна зробити висновок щодо зменшення кількості студентів з елементарним рівнем на 16,7 %, а також збільшення кількості студентів з достатнім та високим рівнем на 7 % та 9,7 % відповідно.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Здійснено експериментальну перевірку результатів впровадження методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі. Згідно отриманих даних кількість майбутніх учителів основ здоров'я з високим і елементарним рівнем сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій становить 34,0 % і 10,0 % відповідно, а до експерименту ці показники становили 20,0 % і 21,0%; кількість студентів з високим рівнем сформованості змістовно-операційного компоненту готовності становить 36,8 %, елементарним – 24,8 %, що на констатувальному етапі експерименту становило 29,8 % і 36,2 % відповідно; кількість майбутніх учителів основ здоров'я з високим і елементарним рівнем сформованості рефлексивно-оцінного компоненту готовності на контрольному етапі експерименту складає 32,7 % і 11,3 % відповідно, а до експерименту ці показники становили 23,0 % і 28,0%. Проведений аналіз результатів засвідчив успішність формування всіх компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я експериментальної групи до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, що дає підстави вважати, що вихідна методична система була правильною, поставлені завдання виконано повністю, мету досягнуто. Це зумовлює доцільність її широкого використання у фаховій підготовці майбутніх учителів основ здоров'я. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Перспективними для подальшого наукового пошуку є питання підготовки майбутніх учителів різних спеціальностей до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

Література:

1. Корженко І.О. Формування готовності до оздоровчої діяльності як одна з умов підготовки педагогів-валеологів / І.О. Корженко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 43. – Ч. 4. – С. 78-84.

2. Корженко І.О. Методична система підготовки майбутніх учителів основ здоров`я до застосування здоров`язбережувальних технологій в основній школі / І.О. Корженко // Новий колегіум: зб. наук. пр – Харків: ХНУРЕ. – 2015. –№ 2. – С. 67 – 71.